

Contesa de Noailles ca prozatoare.

Compatriota noastră, contesa de Noailles, este o personalitate însemnată a literaturii contemporane. Nici o rază de lumină, însă, din nimbul ce licărește deasupra părului său, nu se furișează din depărtări și spre noi. Poeta ne-a uitat. Copilăria ei n'a fost legănată de piraie munților noștri, de freamătul brazilor și de șoaptele dulcii noastre limbi; ursitoarele nu i-au împletit o cumună din stejarul carpatin. Înstrăinată de cerul, de limba, de copacii și de florile noastre, ea nu le-a arătat nici o părere de rău. Un alt pământ primitiv și fermecător a strins-o în îmbrățișarea lui, statornicind-o pentru totdeauna. În toată opera ei pasionată și dureroasă nu vom găsi așa dar un singur strigăt de dor, o singură întindere de brațe către ceva pierdut. Icoana țării noastre s'a șters cu totul din sufletul ei, ca un vas, ce se clatină în depărtatele neguri hiperboreene, pierzindu-se apoi în noaptea neagră.

Cu toată adaptarea sa, însă, la graiul, sufletul și literatura patriei adoptive, în vocea poetei răsună încă o înmădiere neobișnuită; oricât ar cunoaște tainele limbii, în versurile ei bate un suflet învăpăiat și un ritm tumultuos, ce sînt străine de senina și limpedea poezie franceză. O parte chiar din noutatea poetei stă în exotismul său. Originea contesei de Noailles este totuși puțin cunoscută. Ea trece de obicei ca o prințesă încintătoare din Bizanț, după cum de pildă a evocat-o Maurice Barrès în prefața unei cărți. Și în loc ca acest Bizanț să-i sluture pe dinainte amintirea *celor șapte turnuri*, poeta lasă să se creadă că în vinele sale ar curge o picătură din singele străvechilor aezi homerici, —supțiată și decolorată în lunga-i trecere prin Fanar. Păstorii din valea Dunării albastre n'au decît bunul simț și îndrăzneala, pe care le-o recunoștea La Fontaine; ei nu pot face însă o strălucită origine poetică. De aceea contesa de Noailles nu-i cîntă; imaginația ei rătăcește mai de grabă pe Cornul de aur, pe țărmurile înflorite ale Bosforului, sau în jurul frizelor grațioase ale Partenonului, luindu-și apoi zborul deadreptul spre Grenoble, patria lui Stendhal, sau Charmettes, adăpostul lui Rousseau. Piscurile Carpaților n'o opresc în drum. Oricît ne-am sili deci să descoperim fibra națională în inspirația contesei de Noailles, e cu

neputință. Am murit de două ori în sufletul său : întâia oară pentru că împrejurările au înstrăinat-o de plaiurile noastre, și adoua oară pentru că voința hotărîtă a poetei ne-a înstrăinat de dinsa.

Aruncînd o privire asupra operei poetice a contesei de Noailles, vedem că e însemnată mai mult prin noutatea accentului și a unor sentimente particulare, decît prin noutatea formei. Ea nu se apropie nici de simbolism, nici de poezia parnasiană ; nefiind o transpoziție de senzații auditive sau vizuale, cum e poezia urmașilor lui Verlaine și Leconte de Lisle, ea nu e nici muzicală, nici sculpturală. Dacă ar fi să mergem pînă la izvorul inspirației sale poetice, ar trebui să ajungem la Musset și Lamartine. Contesa de Noailles e o urmașă întirziată a romantismului din primul ceas ; din cenușa lui răcită, ieși, spre uimirea tuturor, această nouă flacără, plină de strălucire și de tinerețe. Ceia ce părea mort, răsări acum cu surîsul pe buze, și cu aceeași nevinovăție în cuvînt și în gest, ca și cum n'ar fi avut îndărăt o lungă viață de încercări și de istovire înceată. Literatura e într'o veșnică priminire inchipuită ; de fapt, însă, aceleași picături se alungă în valurile înnoite. Curentele literare sînt ca florile ce se usucă ; cînd le crezi moarte, un fir de sămînță, luat de vînt, zămislește în depărtare aceeași floare, ce pare nouă în învălișul ei tînăr și plăpînd. Nimic din ce e aruncat în curgerea vieții nu se pierde ; dacă dispăre pentru un timp, naște din nou, cînd nimeni nu s'ar aștepta. Romantismul părea stîns : din ruina lui răsări contesa de Noailles.

Poezia contesei de Noailles e cu deosebire lirică și personală ; ea ne arată o neîncetată îngrijire de cele mai mici mișcări ale unui suflet, ce nu se stăpînește, ce palpită și se revărsă cu prilejul oricărei atingeri. Ea nu e poezia păcii, a liniștii sufletești, ci e poezia mișcării, a pasiunii, ce zboară cîtră un țel nehotărît. Și această nestăpînire de sine, această creștere și năzuință cîtră ținte nelimpezite, sînt trăsăturile literaturii din 1830. Sufletește poeta aparține acelei epoci. Ea are aceeași mobilitate în simțire, aceeași adorare și nemulțămire de sine, același avînt spre a îmbrățișa lumea în necuprînsul ei și a sorbi viața în izvoarele ei adînci, aceeași șovăire și nehotărîre în voință ca și poezii de la jumătatea veacului trecut. În această privință poeta nu ne aduce nimic deosebit de nou ; ea cîntă cu o voce tînără și dulce o melodie, pe care au cîntat-o voci puternice. Inzestrată însă cu o astfel de simțire aprînsă și neliniștită, ea mai are totuși și o înțelegere nouă ; prin unele însușiri particulare poeta e inovatoare.

Contesa de Noailles este zîna din basme, ce domnește peste insula florilor. Această insulă, azvirlită ca o scoică pe întînsul mării, e smălțată cu toate florile, pe care natura le-a putut născoci de dragul unei zîne minunate. În mijlocul lor, zîna trăește ; asupra lor se apleacă, respirîndu-le parfumul și sorbindu-le suflarea dulce. Nu e floare cit de mică, pe care zîna să n'o cunoască,

să n'o iubească, să n'o învălue în căldura dragostei sale. Ele fac laolaltă un popor gingaș și îmbălsămat, mlădios și cuminte, peste care ea stăpânește cu blindeță și cu înțelegerea durerii și bucuriei lui.

Pentru Contesa de Noailles toate florile au un suflet închis în învălișul plăpind al corolei; pe acesta poeta îl ascultă și-l pricepe. De la crisantemă până la pătrunjel, dela orhidee până la țelină, toate florile cimpului și toate legumele grădinii au găsit în contesa de Noailles un cîntăreț neistovit și grațios. Această însuflețire în deosebi a plantelor e o formă a vechiului panteism romantic. Ajungem așa dar la același izvor. Panteismul poetei e însă mult mai restrîns; cuvîntul e impropriu. Dar cu cît e mai restrîns cu atît e mai simțit și mai puternic înfățișat. Contesa de Noailles a știut să însufle o viață uimitoare lumii vegetale. Această notă îi dă o originalitate nu numai în literatura contemporană, muncită de alte idealuri, dar chiar și în literatura romantică, cu care are atîtea însușiri asemănătoare: sensibilitate aprinsă și îndrăzneată, năzuinți disproporționate și nelîmpezite, și mai ales un aprig sensualism, biruitor și neînăfurat—ca un *Fatum*.

Nu mă voi ocupa, totuși, de opera poetică a contesei de Noailles. Am voit numai s'o înfățișez în trăsături largi și să arăt locul ce i se cuvine în admirația noastră.

Poeta nu s'a mărginit numai la versuri, ci a scris și romane, asupra cărora mă voi opri. Căci pe cît e de discutată opera poetică pe atît e de lăsată la o parte proza. Publicul e simplist; optica lui e sumară. El prinde numai liniile mari ce fac conturul unei personalități; privirea lui nu se oprește ș'asupra celorlalte linii mărunte, care îi pot face frumuseța. Ca poetă, contesa de Noailles a adus ceva nou, și publicul, cu bunul lui simț obișnuit, i-a înțeles noutatea. Pentru dinsul poeta e o divinitate agrestă, încinsă în ghirlande de flori, și stăpinită de toate farmecele și de toate patimile vechilor divinități. El n'a văzut însă alături de poetă pe prozatoarea grațioasă. Nici un critic nu s'a oprit asupra ei.

Un poet nu e cu necesitate și romancier. Poezia izvorăște dintr'o sensibilitate delicată, pe cînd romanul în genere este o operă de analiză lucidă. În deosebi poezia contesei de Noailles, lirică și uneori filosofică, este inflorescența unei simțiri încordate și a unei priviri sintetice dar sumare asupra lumii și mai ales asupra problemei vieții și a morții. Ea e cu desăvirșire subiectivă. Dacă soarele n'ar străluci, dacă neamul omenesc n'ar exista, poezia contesei de Noailles ar fi încă, deoarece ea nu e pricinuită de realitățile din afară. În bezna unei lumi înghețate, poeta ar avea aceeași revoltă în potrive fatalității ultime, aceleași năzuinți nelămurite, același sensualism fără obiect. Romanul, în înțelesul său obișnuit, cere alte însușiri; el este o pictură a

lumii exterioare în amănuntele ei. Pe cât poetul se stringe în sine, concentrându-se, pe atât romancierul se resfringe și se revarsă, căutând să îmbrățișeze aspecte cât mai multe și să înțeleagă suflete cât mai deosebite de dînsul.

Contesa de Noailles nu e romancieră în acest înțeles; ea nu e istoricul obiectiv al naturii și al oamenilor, ca un Balzac sau Flaubert. În roman ea rămîne ceea ce era în poezie. Un scriitor își poate schimba genul literar, dar cu greu și-ar putea schimba și sufletul. Scriind în proză, contesa de Noailles nu povestește, ci se povestește. Cele mai multe dintre eroinele sale nu sînt decît întruparea unor stări sufletești ale scriitoarei. Peste toate plutește un aer de asemănare, ce le învâluie—atmosfera sufletească a contesei de Noailles. Dinaintea lor ne vine să strigăm: În zadar îți schimbi numele și situația socială; în zadar te ascunzi pe lagunele Veneției, sau în cîmpiile grase ale Olandei; în zadar îți prefaci vocea și ideile, te recunosc; în sufletul tău e o părticică din sufletul contesei de Noailles, ce-ți curmă taina.

Trebue să primim așa dar aceste romane ca niște poeme în proză, precum facem cu romanele lui Anatole France sau Maurice Barrès. Însemnătatea lor e în adîncimea analizei de sine, în bogăția senzațiilor și a ideilor, în frumuseța și desăvîrșirea stilului. Și numind pe Anatole France și pe Maurice Barrès n'am făcut-o întîmplător. Romanele poetei izvorăsc deadreptul din acești doi scriitori. De la Anatole France, ea a luat cu deosebire stilul simplu și cu toate aceste rafinat, ce se desfășoară în mici propozițiuni melodioase; obiceiul de a se ridica la idei generale cu prilejul celor mai mici lucruri din viața zilnică; veșnicul monolog al eroilor. De la Barrès a luat unele prețiozități de formă, pe care le găsim din cînd în cînd în proza poetei; unele figuri ce străbat romanele sale și unele teorii sociale. Asimilarea acestor scriitori este însă așa de desăvîrșită încît opera contesei de Noailles nu e hibridă. Ea e organică, și poartă încă o întipărire originală.

În romanul *La domination*, scriitoarea a voit să arăte stăpînirea oarbă a unui tînr, asupra tuturor femeilor, cu care vine în atingere. Antoine Arnault e un intelectual; după cele dintăi încercări literare e cunoscut; un ultim roman îl face celebru. Înzestrat cu toate darurile inteligenței, natura nu i-a dat și darurile inimii. Îi place să fie iubit, fără a putea iubi cu desăvîrșire, pentrucă-i lipsește uitarea de sine și puterea de a se jertfi. El e eroul de predilecție al lui Barrès, ce apare cu toate romanele lui. Si n-am merge prea departe, afirmînd că e însuși Barrès. Un astfel de erou e dintr'o compoziție superioară, crezîndu-se deasupra tuturor și neconsiderînd lumea decît ca o serie de oglinzi, în care se privește cu iubire de sine. Lipsit de însușiri generoase și altruiste, el nu renunță totuși la dragoste. Dinpotrivă. Pentru dînsul viața, în afară de luptele intelectuale, nu e decît o călătorie sentimentală. El gustă astfel bunurile iubirii, fără a

le împărtăși și altora. Totul se concentrează într'însul, în satisfacerea lui sufletească, în îmbogățirea eului său. Ca și Barrès, el e un erou al culturii eului; un artist, ce cîntă pe clapele inimii feminine, pentru a se desăvirși și mai mult în arta sa, bucurîndu-se de acordurile minunate, pe care le zmulge cu mîna lui măiastră. El nu cîntă însă din sentiment, dintr'o tainică revărsare a sensibilității sale, ci din virtuozitate. Pe cît e de dibaciu, pe atît e de crud și de rafinat; îi place să vadă în jurul lui suferința, ce pleacă din virful degetelor sale. Ea îi dă mulțumirea de sine și senzația superiorității asupra tuturor.

„Nu mi-i frică de femei, se gîndea el; gust și caut în ele, ceia ce ceilalți oameni nu prețuesc în deajuns: turburarea și blindeța lor. Spiritul meu, curiozitatea mea, bogăția și uscăciunea inteligenții mele sînt pentru dînezele ca niște degete ușoare și dibăce. Ce-mi pasă de privirile lor reci, de cuvintele lor zădarnice? Țin sufletul lor răsturnat supț inima mea. Știu că muzica viiorilor de sară, cîntecul privighitorii, strălucirea lunii și căldura corpului lor le stăpînesc, cum le stăpînim noi;—duioase jertfe ce se zbat, aplecate supț îmbrățîșarea întregului univers“.

Călătoria lui sentimentală e bogată. Un om lipsit de darurile inimii, e ceia ce trebuie femeilor. Cu cît e mai rece și mai egoist, cu atît e mai iubit și mai adorat. Acesta e un adevăr, pe care l'au observat toți moraliștii. Antoine este deci iubit până la jertfă și până la suferință.

În sufletul lui, ca și în sufletul atîtor eroi ai romanului contemporan, sălășluiește ceva din veșnicul don Juan:—aceiași sete de iubire, fără a o putea împărtăși, și aceiași nestatornicie. Antoine Arnault își culege așa dar bunul său, unde îl găsește; acum cu o femeie de clasă mijlocie, o Madonă a suferinții, acum cu o pasăre de lux, de moravuri libere; acum cu o contesă autentică, acum cu domnișoara ei de companie, o femeie vulgară și sensuală. Și după o experimentare atît de eclectică, el pare a se statornici, însurîndu-se cu o fată nevinovată, blindă și iubitoare, mamă bună și soție iertătoare. Ea are toate instinctele de jertfă, pentru a-l putea face fericit, crescîndu-i egoismul și personalitatea.

Pacea casnică dăinuiește astfel citva timp;—până ce inima eroului e pusă la o nouă și adevărată încercare. Este o dreptate pe luncă. Sîntem pedepsiți pe acolo, pe unde am păcătuit. Antoine iubește acum cu tot sufletul său, atîta timp sterp. El iubește pe sora nevestei lui—fata naturală a unui prinț spaniol, o ființă vapoasă și rătăcitoare. Și iubirea lor, rămîind totuși platonice, e atît de mistuitoare, încît eroii mor, înainte de a se fi strîns în cea din urmă îmbrățîșare.

Și cu această se slîrșește romanul.

Acest roman, mai mult ca celelalte, ne dă prilejul să stabilim psihologia feminină a contesei de Noailles. Ea e partea sa cea mai caracteristică. Pe cît omul e de iubitor de sine și stăpîn pe împrejurări prin inteligența sa rece și calculată, pe atît fe-

meia e o ființă slabă și instinctivă, lăsată în voia sensibilității ei copilărești și a unei sensualități covârșitoare. Această concepție aș putea numi-o *bacchantică*. În adevăr eroinele contesei de Noailles sint toate niște Bacchante. Oricît ar fi de culte, din orice strat s'ar ridica, din orice parte a lumii ar veni, ele evocă aceeași imagine a Bacchantei, cu frunza de viță de vie în păr, cu privirea umedă și rătăcită, cu surisul indoelnic în colțul gurii, cu brațele întinse după o îmbrățișare... Toată ființa ei respiră voluptate și dorința nebună de a fi zdrobită de niște mini. viguroase. Și în momentul acela, cînd instinctul orb se abate asupra ei, conștiința adoarme; numai e nici datorie, nici pudicizie nici deosebire socială. Rămîne numai femeia slabă și sensuală, care chiamă cu toate puterile trupului ei, pe fericitul învingător, ce-o va frînge, ca pe o trestie plăpîndă și supusă.

„Antoine Arnault se întoarse și sărută buzele tovarășei sale. N'ai fi putut-o însă îmbrățișa fără ca să nu moară, fără ca inima ei să nu se oprească și să înghețe, fără ca să nu devină jertfa unei plăceri prea încordate.

Antoine nu se așteplă la o nervozitate atît de delicată; ea plîngea și suspină, gata să cadă...

Trebuie ca Antoine să-i vorbească cu o gingașă îngrijorare, s'o țină și s'o atingă, ca pe o Estheră leșinată; să-i spună: „Te rog, te implor. Doamne! ce ai? vorbește.“

Astfel sint toate eroinele contesei Noailles; ele sint stăpînite de un demon, ce se joacă cu inimile lor: sensualitatea. Tot ce le înconjoară,—natura cu farmecul ei, mirosul îmbătător al florilor, razele palide ale lunii, cîntecul privighitorii, notele îndepărtate ale unci viori, ce plînge,—le atinge simțirea delicată, le turbură judecata și le face să cadă sub cutremurarea voluptății.

„Femeile, spune undeva Antoine Arnault, toate femeile n'au niște corpuri plăpînde, ce se pleacă înainte, întinse spre brațele bărbatului? Degetele se ating; genunchii se ating, întreaga ființă a unuia atrage ființa întreagă a celuilalt, și în serile calde, femeile triste sau ușoare, nu cad, ca fructele coapte pe pajiște?“

Plecînd dela o astfel de psihologie, putem înțelege mai bine romanul *La nouvelle espérance*.

Sabina de Fontenay, deși măritată de curînd, nu găsește în căsătorie fericirea spre care năzuește. Sufletul ei plin de voluptate delicată cere o dulce mîngiere, veșnic înoită. Henri de Fontenay e însă un învățat pașnic; iubirea lui e blindă și distrată. El nu înțelege visurile vapoaze și romantice ale Sabine; el nici nu bagă de samă floarea frumoasă, ce și-a pus-o pentru dînsul, pe rochia nouă. Și în timp ce lucrează liniștit și nebănuitor la masa lui, ea se visează pe o corabie rătăcită pe marea rece, sau pe colinele Italiei, pline de maslini, sau într-o căsuță singuratică, departe, departe, cu un balcon de trandafiri, cu o grădiniță prunduită, din mijlocul căreia țîșnesc aruncările de ape...

Totul îi vorbește de dragoste și-i dă un fior de voluptate,

nu numai natura veselă și vie, ci și natura moartă. Iată ce-î spune de pildă, într'o sară parfumată de vară, portretul marchizei de Fontenay, moartă în 1771 :

„Sabino, după rochia de mătăasă cu flori și după panglica petrecută'n jurul gitului, vezi că am trăit în vremea nebunatică a Regentului și a lui Ludovic cel iubit. Locuiam la Versailles sau în vre'un castel depe țărmurile Oasei.

Eram voluptoasă,—eram cu toții voluptoși. Barbații și femeile cedau fără șovăire și fără frică gustului incintător, ce aveau unii pentru alții. Am împodobit natura și casele noastre pentru dragoste și plăceri. În viața noastră pieritoare, am atârnat pentru veșnicie pe ziduri, pe lemne, pe lintinile din grădini și pe templele din parcuri—trandafiri, panglice filiftoare, porumbei și scoice.

Scoica e principiul și simbolul vremii noastre, și e ușor de înțeles, pentrucă din scoica Afroditei a răsărit epoca noastră îmbălsămată, drăgostoasă și dumnezeiască.

Conduceam, la sunetul muzicii, dansuri incete și voluptoase, ce aprindeau privirile noastre și infățișau poftă, suspinul și cea din urmă ameteire.

Iubeam boschetele, frunzișurile și roua ; eram deopotrivă de dibace în cintece sentimentale și în glume vioae ; necredința necuviincioasă și ușoară era în gura noastră ca un fruct verde cu gustul amar, acru și pișcător.

Iubeam dragostea,—singura grija a vieții noastre ; și n'am făcut altceva decît dragoste.

Cu toate aceste nu eram femei de nimic. Eram filosoafe, enciclopediste, geometre, chimiste și astronome—după iubiții noștri. Am ajutat la operele lui Voltaire și Rousseau. Ei ne-au făcut madrigale, iar noi am făcut capitole pentru lucrările lor....

Am lăsat după noi, în lume, un parfum fin, ațîțător și pătrunzător. Rochiile de mătăasă, ce-au strins picioarele noastre, se întind acum cu nobleță pe divanurile caselor frumoase. Stampele, în care sîntem infățișate, împletind ghirlande cimpești, sau dînd drumul paserilor din colivia lor de trestie, amețesc sufletele sensuale. Pălăriile de pae și de frunze pe capul nostru erau mai nerușinate și ațîțau mai mult poftă, decît coapsele goale ale nimfelor vechi.

Ah ! tu nu știi cum am ris și jucat, în sunetul muzicii lui Rameau, în seri trandafirii, în timp ce Watteau, trist din pricina noastră, plîngea la zgomotul rochiilor de mătăasă scrișnitoare....“

Pentru un astfel de suflet sensual și romantic, fericirea casnică nu poate avea destulă poezie ; ea e prea comună și prea lipsită de farmec. Problema morală nu se pune înainte ; pentru Sabina totul stă în schimbul de sentimente duioase, în bogăția vieții sentimentale, care nu cunoaște nici o îngrădire omenească. E firesc deci să iubească pe cel mai aproape de dînsa, pe Jérôme,—vărul ei. Ascendentul, pe care îl are acesta asupra Sabinei e fizic. El o stăpînește prin mîinile lui albe, și delicate, prin genele lui mari și fine, prin aerul bărbătesc... Cîteva luni ea trăi

sub farmecul apropierei lui. Mindră față de alții, ea se simțea umilă și slabă față de dînsul. Totuși această iubire era platonice și ne împărțășită. Jérôme nu voia decît să se însoare cu Maria de Fontenay, — cumnata ei. Și cînd Sabina înțelese că Jérôme n'o iubea, ea crezu că va muri. Totul se ruină dinaintea ochilor ei storsî de lacrimi. La orice durere însă e un prieten, ca s'o închi-dă cu grijă. Și acest prieten fu Pierre Valence, tovarășul de copilărie al lui Henri de Fontenay. Sabina începu și cu acesta aceiași experiență sentimentală. Dar și de data aceasta, ea avu să se lovească de simțimîntul de datorie, ce insuleșia pe Pierre. Firul dragostei se rupse deci înainte de a se fi împletit cu totul pe caer.

Dupăcum *La domination* e experimentarea sentimentală a lui Antoine Arnault, tot astfel și *La Nouvelle espérance* e experimentarea sentimentală a Sabine. Dar pecînd cel dintăi o făcea cu oarecare cruzime și pervertire, Sabina se lasă în voia simțurilor sale, ce o stăpinesc cu desăvîrșire. Ea e eroina tipică a contesei de Noailles, care n'are alt rol în viață decît să iubească, supunîndu-se cu umilință instinctului ce-o chinuește. Ea e ființa moale și slabă ce nu-și capătă o formă, decît între degetele viguroase ale iubitului, — și acesta fu de data aceasta un om de altă situație și din altă lume, Philippe Forbier, profesor la Collège de France. Fu de ajuns să'l vadă, în cabinetul său de lucru, între cărți, pentruca să rămie fulgerată pe loc. Instinctul îi spuse că în plebeianul încărunchit era stăpinul ei, dinaintea căruia trebuia să se plece, cu ochiul umil a ființii ce se supune. Și cînd Phillippe o luă în brațe :

— „Zdrobește-mi brațul, îi spuse ea ; ce are a face ? Am dorit în totdeauna să mi se facă rău.

Toate trăsăturile îi erau schimbate. Ea se elatină, cu umerii și cu capul, la dreapta, la stînga, și apoi, cu capul prea greu, căzu peste Phillippe“.

Dragostea adevărată veni astfel, furtunoasă și zdrobitoare ; ea rupse zăgazurile pasiunii, atita timp înăbușită, lăsînd'o să curgă în valuri spumoase și mărețe. Viața pentru dînsa își pierdu tot înțelesul ; ea se reduse la o imbrățișare nebună, la o dorință neîncetată de a fi stăpinită și cutremurată de o dureroasă plăcere. Astfel de viață încă, în potriva legilor obișnuite ale naturii, nu poate dăinui. Pedepsa e în ea însăși. De aceia, pecînd Philippe era reținut departe de boala nevetei sale, Sabina, pentru care existența nu mai avea nici o însemnătate în afară de clipele trăite alături de Phillippe, se sinucise.

„Iubitul meu, scrie ea cu mina pe jumătate, înghețată de moartea apropiată, iubitul meu, iată în curînd miezul nopții ; sînt liniștită, dar plîng. Plîng din pricina ta, pentrucă, cu toate că ai fost stăpinul și eu am fost atît de supusă, aveai totuși citeodată, oboseli, necazuri și-ți puneam minile pe cap...

Cine-ți va pune pe cap mini atît de îndrăgostite ?

Tu însă ești departe, ești departe, și ar trebui să trăesc mine fără tine, — și nu pot... Iată miezul nopții în citeva clipe ; mă gîndesc la tine ; închid ochii, mă gîndesc la tine. Văd ochii

tăi și risul tău și simt tot parfumul ce e pe obrazul tău. Inchid ochii și ești dinaintea mea; nu crezi că voesc în adevăr să mor, și zici cu privirea: „Cit e de nebună!“ și rizi, și mă iei cu amindouă brațele, ce mă aruncă asupra ta, și astfel mor în tine“...

Cel de al treilea roman al contesei de Noailles, *Le visage émerveillé*, este o mică melopee. El e format din însemnările zilnice ale unei tinere călugărițe, ce începe să se trezească la viața simțurilor. Neștiutoare încă a tainei dragostei, ea se simte tulburată de melancolicile apusuri de soare, de parfumul de tămie din biserică, de privirile duioase și pătrunzătoare ale tovarășelor ei. În aer plutește un greu miros de voluptate, care amțește. Ea e deci ca un fruct copt, gata să cadă pe pajiștea verde. Un tânăr pictor, ce venea adese pe la mănăstire, întinse mina spre copac și culese fructul. Romanul e tocmai această inițiere la dragoste, plină de toate farmecele nevinovăției, de stringeri de mină și de îmbrățișări sub lumina prietinoasă a lunii.

„Să trăești! scrie ea; să deștepți voluptate! Să nu miști picioarele, minile, privirea; să n'ai respirație, glas și surisuri, decît ca o floare ce-și risipește parfumul.

Vie, să stai pe pernă, adormiță și aurită ca o momie incintătoare, pe care o stringe, o învăluie și o obosește dorința, scumpa dorință....“

Julien ar fi voit s'o răpească din mănăstire, fugind în Italia. Călugărița avea însă prea multe legături, ce nu se puteau rupe, iar sufletul ei nu era stăpinit în deajuns. Deși din aluatul obișnuit al eroinelor contesei de Noailles, ea avea îndărătul ei o viață de nevinovăție desăvirșită, care o mai ținea încă legată de datorie. Nevoind așa dar să plece, Julien se duse singur. Călugărița căzu bolnavă de moarte, renăscînd apoi încetul cu încetul odată cu luna Mai, pentru a reîncepe experimentarea mai tirziu.... Cînd?

* * *

Aceasta e opera în proză a contesei de Noailles. Ea e un poem parfumat al voluptății și al iubirii, o preamărire a instincțului. Prin această notă scriitoarea se aproprie încă odată de romantism; dacă nu cere „dreptul la fericire“ al femeii, ca George Sand de pildă, ea îl cîntă. Lipsită astfel de partea dogmatică, opera cîștigă în grație și în ușurință. Această fericire pentru femei stă în iubire—in iubirea liberă și dezordonată, pe care nici o îngrădire morală n'o înfrinează. Și caracteristic va rămînea pentru scriitoare, chipul cum a pătruns sufletul femeilor—inconjurat din toate părțile de voluptate, precum ochii le sînt cercuiți de mici dungi palide, ce vestesc căderea apropiată....

Și opera contesei de Noailles mai cîștigă o valoare deosebită prin formă. Asupra acesteia nu poate fi nici o îndoială; ea e simplă și rafinată, poetică și melodioasă. Ea atinge desăvirșirea, deși face să se simtă oarecare influențe, prea puțin acoperite.

Paris, Ianuarie 1908.

E. Lovinescu